

УДК 349.42

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРВАРДНОЇ УГОДИ ТА ЇЇ ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АГРАРНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ

С.О. КОСТЕНКО,

аспірантка відділу проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і
права ім. В.М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна

В статті зроблено огляд здійснення аграрних інтервенцій на умовах форварду та аргументовано висновок щодо відповідності умов форвардних договорів завданням аграрних інтервенцій.

Ключові слова: договір, форвард, аграрні інтервенції.

Законом України «Про підтримку сільського господарства України» [3] передбачено, що аграрні інтервенції здійснюються на умовах договорів спот та форварду. Як відомо, з аналізу закону, аграрні інтервенції поділяються на фінансові та товарні. Фінансові інтервенції здійснюються державою тоді, коли на ринку пропозиція відповідної агропродукції значно переважає над попитом, у зв'язку з чим відбувається різке падіння ціни, що може призвести до значних втрат і навіть до банкрутства багатьох сільськогосподарських товаровиробників. Товарні інтервенції здійснюються коли, навпаки, попит переважає над пропозицією, внаслідок чого ціни відповідної продукції дуже зростають, що унеможливорює її доступність пересічним споживачам. І фінансові і товарні інтервенції об'єднує нагальність їх здійснення, при вказаних ситуаціях, оскільки будь-яке зволікання може призвести до непередбачуваних соціально-небезпечних наслідків. Тому постає питання відповідності форвардної угоди поставленим завданням аграрних інтервенцій.

Проблемам правової характеристики форвардних угод приділено чимало уваги в наукових доробках таких вчених як Берлач А. І., Савошенко А.С., Поліводський О. А., Щербина В. С., Ніколенко Ю. В. та багато інших. Проте, ще не було зроблено дослідження застосування форвардних угод у розрізі здійснення державою аграрних інтервенцій, що ще більше актуалізує дану тематику.

Метою статті є дослідження особливостей правового регулювання форвардних договорів в рамках інтервенційних правовідносин та з'ясування питання чи сприяє даний вид договорів виконанню завдань аграрних інтервенцій.

Так, форвардна угода щодо сільськогосподарської продукції – це взаємна передача прав і обов'язків на реальний товар, який вже є у наявності або буде вищений з відстроченим терміном поставки. Продавець бере зобов'язання здійснити поставку закупленого товару у строк, обумовлений угодою, а покупець бере зобов'язання прийняти товар та здійснити оплату за цінами контракту у випадку, якщо відсутній повний розрахунок чи передплата при укладенні угоди. Продавець форвардного контракту не може передати (продати) зобов'язання за цим контрактом іншим особам без згоди покупця форвардного контракту. Покупець форвардного контракту має право без погодження з іншою стороною контракту в будь-який момент до закінчення строку дії (ліквідації) форвардного контракту продати такий контракт будь-якій іншій особі, включаючи продавця такого форвардного контракту. В Типових правилах біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією зазначається, що строк форвардної угоди може тривати від 30 до 360 днів (п.2 ст. 6) [2]. Саме дана особливість різниці у часі укладення угоди та поставкою товару покупцеві забезпечує можливість перепродажу контракту кілька разів, аж поки не буде вичерпано його термін дії. Такий контракт надає можливість продавцеві (товаровиробникові) отримати передоплату й використати її для виробництва продукції, а покупця убезпечує від ризику підвищення цін на момент виконання контракту.

Економічна сутність торгівлі із відстроченою поставкою полягає в тому, що за умов коливання цін і з огляду на непередбачуваність ситуації на ринку продавці мають можливість отримати комерційний прибуток від угоди, а покупці – максимальний спекулятивний прибуток. Однак при укладенні угоди з відстроченою поставкою все ж існує ціновий ризик, оскільки ціна на реалізований товар з поставкою у майбутньому може змінитися, що спричинить фінансові втрати одного з контрагентів. В ринкових умовах, у разі виникнення такої ситуації, втрати від зміни у ціні є однаковими як для продавця, так і для покупця. Однак в умовах формування ринкових відносин, які супроводжуються високим рівнем інфляції, фінансові втрати від зміни у цінах майже завжди має продавець. У цьому зв'язку товарні біржі передбачають у Правилах біржової торгівлі систему заходів по страхуванню від цінового ризику. При форвардних угодах існує також і ризик недопоставки товару в обумовлені строки. Такі ситуації можуть виникати у двох випадках. По-перше, це пов'язано із специфікою виробництва товару, і перш за все агропродукції. Поставки можуть бути менших обсягів, інших якісних параметрів або взагалі не здійснюватися, оскільки товар може бути не вироблений. По-друге, коли при укладенні форвардної угоди продавець початково не передбачає поставку товару. Мета такої угоди полягає у прагненні продавця одержати авансування, яке використовується як безкоштовний кредит з боку покупця. В умовах інфляційних процесів такі фінансові ризики для покупця можуть бути суттєвими. За оцінками експертів, на товарних біржах Росії в 1991 р. третину всіх біржових оборотів при угодах з відстроченою поставкою становили такі, які уклалися з боку продавців, свідомо передбачаючи їх невиконання [1].

Як правило, основою забезпечення форвардних операцій є застава. Це операція, згідно якої один контрагент виплачує іншому в момент укладення угоди суму, яка обумовлена договором між ними, у вигляді гарантії виконання своїх зобов'язань. Заставою може виступати не тільки грошовий внесок, а й сам товар. Якщо платником застави є покупець, то операція буде із заставою на купівлю, а якщо продавець – із заставою на продаж. Остання в наш час особливо актуальна. Також для забезпечення надійності розрахунків продавець та покупець вносять гарантійний внесок, за форвардними угодами він не може бути нижчим, ніж 0,5 %, помножений на кількість місяців до виконання контракту. Застава покупця зраховується при здійсненні остаточних розрахунків за угодою. У випадку, коли угода не відбулася, застава покупцеві повертається. Однак вона може бути використана на покриття втрат однієї із сторін при невиконанні контракту або на покриття штрафів тощо.

Зрозумівши механізм форвардного біржового договору, виникає питання щодо доцільності його застосування при здійсненні державою аграрних інтервенцій. Адже головна особливість форвардної угоди полягає у тривалій різниці у часі укладення угоди та поставкою товару. Проте, у випадку коли внутрішні ціни на сільськогосподарську продукцію різко зростають або падають аграрний ринок потребує оперативного (негайного) вирішення даної проблеми. Використання спотових умов при здійсненні інтервенцій забезпечує таку оперативність, а форвард, у зв'язку з його виконанням через певний час (від 60 до 360 днів), не здатний забезпечити таку оперативність.

Саме тому застосування форвардних договорів при здійсненні державних аграрних інтервенцій не здатне забезпечити виконання чи не найголовнішого завдання останніх – оперативний вплив держави на різкі цінові коливання об'єктів державного цінового регулювання з метою стабілізації цін. Якщо навіть припустити, що внаслідок прогнозування можна передбачити певну цінову ситуацію на ринку, то потрібно відзначити, що знати достеменно яка буде ціна через такий великий строк, який необхідний при виконанні форвардного договору, практично не можливо, оскільки на неї може впливати ряд нецінових факторів. Також, в даному випадку передбачається, що в момент укладення такого договору ціна на сільськогосподарську продукцію перебуває між мінімальною та максимальною інтервенційною ціною і є допустимою нормою, оскільки дії держави зумовлені прогнозом на майбутнє різке підвищення або падіння ціни. А якщо ціна перебуває в межах норми, то втручання держави в саморегулятивні процеси економіки вважаємо зайвим, тим більше в умовах ринкової економіки. Тому, для неухильного забезпечення покладених завдань на аграрні інтервенції – стабілізації аграрного ринку в чітко передбачених умовах, вважаємо необхідним виключити з норми закону посилання на те, що фінансові та товарні інтервенції можуть здійснюватися на умовах форварду, оскільки природа форварду суперечить логіці закону.

Проте форвард досить успішно можна використовувати з метою збільшення обсягів виробництва, і це дійсно є дієвим способом підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, але таке сприяння не має жодного відношення до аграрних інтервенцій, тому і не має права називатися фінансовими інтервенціями і, тим більше не мають права використовуватися для цього кошти виділені для здійснення останніх. Теж саме стосується і формування інтервенційного фонду, адже в законі передбачено, що він може формуватися за рахунок фінансових інтервенцій, заставних, форвардних і ф'ючерсних закупівель.

Відтак, знову таки, така закупівля Аграрним фондом на умовах форварду, не може називатися фінансовою інтервенцією, хоча й за всіма формальними ознаками вона (закупівля) відповідає цій назві, але головною відмежовуючою ознакою даних понять є ціль здійснення відповідних закупівель: в одному випадку – це стабілізація аграрного ринку, в другому – це наповнення інтервенційного фонду.

З огляду на все вище сказане, можна зробити висновки, що не варто ототожнювати два різні поняття – формування інтервенційного фонду та здійснення фінансових інтервенцій, оскільки тоді хибно сприймається суть аграрних інтервенцій, що в кінцевому результаті призводить до неправильного використання даного механізму державою та недосягнення очікуваних результатів. Тому пропонуємо внести зміни до чинного законодавства з метою розмежування вказаних понять, а також виключити з норми закону можливість здійснення аграрних інтервенцій на умовах форварду.

Література

1. Берlach А. І. та ін. Організаційно-правові основи біржової діяльності: Навч. посібник/А. І. Берlach, Н. А. Берlach, Ю. В. Ілларионов. – К.: Фенікс, 2000. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://economuch.com/page/fond1/ist/ist-10- idz-ax247-nf-32.html>

2. Наказ Мінсільгосптруду України «Про затвердження Типових правил біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією» від 03. квітня 1996 р. № 103/44/62 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0184-96>

3. Закон України «Про підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 49, ст.527

Правовые особенности форвардных сделок и их целесообразность при осуществлении аграрных интервенций

Костенко С. О.

В статье освещён краткий обзор осуществления аграрных интервенций на условиях форварда и сделан вывод по поводу соответствия условий форвардных договоров заданиям аграрных интервенций.

Ключевые слова: договор, форвард, аграрные интервенции.

Legal peculiarities of forward contracts and their practicability in carrying out agricultural interventions

Kostenko S. O.

The article contains a brief overview of agricultural interventions in the forward conditions. A conclusion about the accordance of the forward contract provisions to the aims of agricultural interventions is made.

Keywords: contract, forward, agricultural intervention.